

Віктор Антонович — колектор і таксидерміст, співробітник зоологічних музеїв Києва

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Viktor Antonovych, a collector and taxidermist, employee of zoological museums of Kyiv. — An essay on one of the key collectors and taxidermists of the two central zoological museums of Ukraine—at the Academy of Sciences (at least 1938–1958) and at the University of Kyiv (1958–1978). The description of biographic details and the scientist's contribution to the development of mammal collections in Kyiv is given. Viktor Oleksandrovych Antonovych with his zoological efforts contributed to the development of museum exhibits and became a collector and taxidermist of at least several hundred specimens of different mammals—bats, water voles, rats, moles, mole-rats, ground squirrels, and small carnivorans.

Біографічні деталі

Антонович Віктор Олександрович народився 23 серпня 1912 р. у Барнаулі (нині Алтайський край). З 1920 по 1931 р. навчався в Києві у школі та ФЗУ, далі 4 роки працював (шофер і кадрова служба при військових). У 1936–1941 рр. — Перший Київський медінститут, одночасно з цим — старший лаборант в ІЗАН; окрім того, з 1938 р. працював у заповіднику АН «Гористе» під Києвом, а 1941 р. згаданий як співробітник Зоологічного музею при Інституті зоології АН УРСР (Попов 1941). У 1941–1947 рр. у танкових військах. У 09.1947–02.1958 рр. працював у ЗМ ІЗАН.

1958 р. перейшов із Зоологічного музею при Інституті зоології АН УРСР до Зоологічного музею Київського університету (ЗМКУ), де й працював до кінця життя. Помер на роботі, 24 вересня 1969 р.; похований у Києві (місце поховання не відоме).

Рис. 1. Віктор Антонович (стоїть) разом із Валеріаном Бондаренком біля опудала тюленя-монаха. Архів ННІМ. Фото близько 1955 р.

Ключові доробки в галузі теріології

Є автором кількох публікацій, зокрема в «Наукових працях Зоологічного музею Київського університету» (у працях ЗМКУ та в ЗПЗМ автор нічого не знайшов). Робив таксидермію по різних групах хребетних, і його основними роботами були опудала тварин. Препарування тушок для фондкових колекцій він також робив, проте це було пов'язано тільки з експедиційними виїздами або привезення матеріалу колегами. За пам'яті колег, які його знали, В. О. надавав перевагу стаціонарній роботі, без експедиційних виїздів.

На тушках у колекції відділу зоології ННПМ є чимало (130) етикеток, на яких позначено В. Антоновича, більшість у парі з іншими колегами, які, очевидно, були колекторами й організаторами експедиційних виїздів (його прізвище завжди записано другим). Такими були тогочасні науковці зоологічного музею: В. Абеленцев, Б. Попов, Л. Пржебыльський, І. Сокур. Приклади:

- зразки довоєнного часу: «Попов, Антонович», 69 зр. *Myotis* (1938) — Крим; «Попов, Антонович», 4 зр. *Rhinolophus* (1938) — Крим; 4 зр. *Apodemus*, *Microtus* (1938) — Київ; 8 зр. *Rattus*, *Sylvaemus* (1938) — Крим; 3 зр. *Nyctalus* (1939) — Київ; 2 зр. *Myotis* (1940) — Львів; 7 зр. *Talpa* (1940) — Тернопілля, Закарпаття, Івано-Франківщина, Львівщина; 21 зр. *Arvicola*, *Apodemus*, *Microtus*, *Mus*, *Myodes*, *Sciurus*, *Sylvaemus* (1940) — Київщина, Львівщина, Івано-Франківщина, Чернігівщина, Закарпаття, Тернопілля; 2 зр. *Meles* (1941) — Київщина; 2 зр. *Microtus* (1941) — Київ; «Пржебыльський Л., Антонович В.», 2 зр. *Talpa* (1940) — Київ;
- зразки повоєнного часу: «Абеленцев В., Антонович В.», 3 зр. *Myotis* (1947–1948), Закарпаття; «Сокур І., Антонович В.», 4 зр. *Myotis* (1954) — Крим.
- Ще 242 зразки внесені в БД як «Антонович», у т.ч. 1 *Lepus* (1938) з Чернігівщини, 11 зр. *Myotis*, *Mustela*, *Rattus*, *Spermophilus*, *Tamias* (1939 р.) з Красноярського краю; 53 зр. різних мікромамалій з різних обл. України (1940–1941). Далі після перерви збори переважно середньорозмірних ссавців (*Arvicola*, *Ondatra*, *Mustela*, *Sciurus*, *Talpa*, *Spermophilus*, *Spalax* etc.) 1948 (13), 1949 (1), 1950 (22), 1951 (29), 1952 (2). І знову повернення до переважно мишовидих (*Arvicola*, *Apodemus*, *Sylvaemus*, *Mus*, *Cricetulus*, *Microtus*, *Myodes*, проте й *Pipistrellus*, *Nyctalus*, *Talpa*, *Alactaga*, *Dryomys* etc.): 1953 (90), 1954 (17). Останні три — 2 *Myodes glareolus* (1956) та 1 *Mus musculus* (1958) з Харківщини (Зміїв та Красноград).

Такі потужні колекції є основою ревізії таксономії й мінливості видів, а в низці випадків колекційні зразки є єдиними однозначними доказами присутності тих чи інших видів у складі фауни того чи іншого регіону. Так, наприклад, зібрані В. Антоновичем 10 зразків *Myotis emarginatus* (25.06.1938) в Білогорську є одними з небагатьох і довгий час єдиними доказами наявності виду у фауні України (Годлевская 2003).

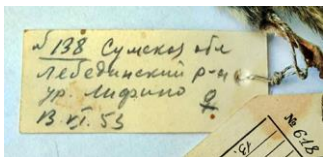

Рис. 2. Фото етикетки соні лісової (*Dryomys nitedula*), зібраної дослідником в уроч. Лифине Лебединського району на Сумщині 13.06.1953, зразок № 618/12. Фото автора. Зразок зібрано в місці, відомому як «Масток Д. Хрушова Лифине». (Можна припустити, що виїзд був з В. Абеленцевим).

Рис. 3. Унікальне фото зустрічі відомих київських зоологів з колегою, що повернувся з тривалої військової служби. Напевно, фото має бути датованим вереснем 1947 р. (тоді було повернення з війська (із Закавказзя).

Зліва направо — Борис Більський (довосний в.о. завідувача музейного сектору ІЗАН), Віктор Антонович, Богдан Кістяківський, Вадим Совинський. Фото з родинного архіву Т. Киризій у Музеї історії Києва (отримано від М. Біляшівського).

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Віктор Олександрович Антонович вирізнявся неймовірною добродушністю, що пам'ятають усі, хто з ним працював. Він прекрасно знав свою справу і міг робити її в будь-який час і в будь-якому стані душі. Він любив співчутливо пояснювати колегам (надто новачкам) тонкощі препарування зразків, опрацювання шкір і кісток, формування фігур; це він робив щиро і щедро, не шкодуючи часу й сил (спогади Л. М. Прокопчук).

На вебсайті КНУ В. Антонович згаданий як класик таксидермії: «Працівниками музею закладено ... основи таксидермічної справи у зоомузеях України (А. Б. Шустерус, О. Д. та Н. Т. Лубкіни, ..., В. О. Антонович ...)». Він брав участь не тільки в препаруванні, але й у поїздках за матеріалами з відчужених колекцій, зокрема рибної колекції з Керчі бл. 1960 р. (НДІ морського рибного господарства й океанографії) (спогади Л. М. Прокопчук).

Під час Другої світової війни, перебуваючи в ремонтних бригадах танкових військ (командир взводу, призов 26.06.1941, ст. технік-лейтенант), продемонстрував надзвичайні вміння швидко та якісно відновлювати пошкоджену військову техніку, за що двічі був представлений до державних нагород, зокрема у 23.11.1944 отримав Орден Червоної Зірки¹.

Віктор Антонович не раз утримував вдома диких тварин, зокрема й горностає, що описано в нарисі фауни заповідника «Гористе» (Попов 1941).

У пам'ять про дослідника автор підготував довідку в огляді колекторів-теріологів ННПМ довоєнного часу (Загороднюк 2015).

Подяка

Матеріали про дослідника зібрано з фрагментів спогадів старших колег-музейників (Л. М. Прокопчук, Ж. В. Розора) та аналізу бази даних теріологічних колекцій у відділі зоології ННПМ (автори Л. Шевченко та С. Золотухіна). Довоєнні факти життя і дата смерті Віктора Антоновича уточнено М. Біляшівським.

¹ За даними сайту «Подвиг народу»: <https://bit.ly/3LjJiY7>

Література

- Годлевская, Л. 2003. Реснитчатая (*Myotis patereri*) и трехцветная (*Myotis emarginatus*) ночницы в Украине. В кн.: І. Загороднюк, І. (ред.). *Кажани Карпатського регіону*. Українське теріологічне тов-во НАНУ, Київ, 19–24. (Серія: *Novitates Theriologicae*; Pars 3). <https://bit.ly/35UTMNF>
- Загороднюк, І. 2015. Колектори теріологічних колекцій Національного науково-природничого музею НАН України 1930-х років. В кн.: *Внесок натуралістів-аматорів у вивчення біологічного різноманіття* (Матеріали міжнародної конференції). Закарпатський угорський ін-т імені Ф. Ракоці II, Берегове, 299–305. <https://bit.ly/3rsGal1>
- Попов, Б. М. 1941. Матеріали до фауни ссавців заповідника Гористе і його околиць. *Природа заповідника АН УРСР Гористе. Випуск 1*. Київ, 27–40.

ЗАГОРДНЮК, І. Віктор Антонович — колектор і таксидерміст, співробітник зоологічних музеїв Києва. — Нарис про одного з ключових колекторів і таксидермістів двох центральних зоологічних музеїв України — в Академії наук (принаймні 1938–1958) та Київському університеті (1958–1978). Наведено опис біографічних деталей і внеску науковця в розвиток теріологічних колекцій Києва. Віктор Олександрович Антонович своїми зоологічними стараннями сприяв розвитку музейних експозицій, став колектором і препаратормом принаймні кількох сотень зразків різних груп ссавців: кажанів, дрібних мишовидих гризунів, щурів, пацюків, кротів, сліпаків, ховрахів, дрібних хижих.